

Clà Riatsch e la via stippa e stentusa a la habilitaziun

■ (anr) Na, professor na dastgan ins betg numnar el, di Clà Riatsch. Quai malgrà ch'el ha uss fatg sia habilitaziun. La habilitaziun saja be la premissa per s'annunziar per in post sco professor a las universitads. Ils rituals per ascender ils stgalims u titels academics èn magari grev da chapir vis da dadora ed uschia ha Riatsch prendì il temp per declerar ils differents stgalims. L'emprim però l'essenzial: *Clà Riatsch* ha finì quest atun sia lavur da habilitaziun davart «La funcziun da plurilinguitad e la maschaida da linguatgs en la litteratura grischuna rumantscha». Per sia lavur retschaiva Riatsch la habilitaziun en litteratura rumantscha e taliana. El ha duvrà bunamain tschintg onns per retschertgar e scriver. En quest temp ha Riatsch però era lavurà a las universitads da Berna, Friburg ed a Turitg sco docent.

La lavur da habilitaziun è suenter las lavurs da licenziat e da doctorat (dissertaziun) la terza cumprova academica. Entant che la dissertaziun dastga era s'occupar da tematicas gia elavuradas parzialmain, sto la lavur da habilitaziun tractar insatge dal tuttafatg nov. La lavur vegn inspectada d'in gremi dad experts.

El cas da Riatsch eran tranter ils experts *Riccarda Livers* ed *Iso Camartin*. Suenter sto il candidat preschentar sia lavur als professors da l'universitad. Quels han la pussaivladad da dumandar e dad examinar la savida. Questas staziuns ha Riatsch uss gia passà tuttas.

Rir è simpel – far rir fitg cumplitgà

Mesemna saira ha el tegnì sia «lecziun inaugurala a l'universitad Tobler a Berna. Era quai fa part dal «ritual» da la habilitaziun. Radund 50 persunas èn stadas en l'auditori ed han tadlà cun ureglias stendidas las delicatessas che Clà Riatsch ha preschentà. La gronda part da l'auditori era persunas dad ordaifer da l'universitad. Riatsch ha referì davart il scribent talian Luigi Meneghello.

Lez ha prendì sin la corna l'eroissem dals partisans comunists en l'Italia. Riatsch è sa fatschentà cun la «tecnica» da l'ironia ed ha declerà da tge elements che Meneghello è sa survì per sia parodia.

Rir è insatge dal tuttafatg simpel. Il referat da Riatsch ha però demonstrà ch'igl è immens complex da vulair eruir co i vegn tar il rir u co ch'in scriptur «construescha» l'ironia.

Meneghello dovra – per numnar sulet ina da las tecnicas – en tschertas passaschas da la «Divina comedia» da Dante. Lezza è bain enconuschenta a lecturs talians. Passaschas da quella ha Meneghello integrà en ses raquints e duvrà per tut autras situaziuns, per part abstrusas.

Ushia vegn il lectur regurdà als «nobels plets» en la Divina comedia ch'el chatta alura en il text da Meneghello en ina situaziun che daventa ridicula.

La «lecziun inaugurala» da la mesemna è stada la secund davosa staziun

sin la via a la «habilitaziun». La lavur da habilitaziun sto numnadamain anc vegnir publicada e lura ha Clà Riatsch ademplì la davosa pretensiun per la habilitaziun. Riatsch quinta che la lavur vegnia edida l'entschatta da l'onn proxim.

Daco dovran auturs in secund linguatg?

En sia lavur ha Riatsch prendì sut la lupa texts e cudeschs dad auturs rumantschs contemporans. El ha examinà co els integreschan auters linguatgs en lur ovras ed el è sa dumendà per tge intent ch'ils scripturs fetschian quai. I dettia massa furmas ed era tants motifs da duvra elements da linguatgs esters.

Silvio Camenisch drovia quai med per imitar il linguatg dals giuven. Ils texts da *Leo Tuor* sajan plain plets tudestgs «sursilvanisai» p.ex «il kocherliet». Tar auters scripturs chattian ins citats u ch'i dettia en teaters rumantschs rollas da turists che discurran tudestg.

Riatsch ha perscruttà sut quest aspect la litteratura da Chasper Po, Reto Caratsch, Victor Stupan, Clà Biert, Jon Nuotclà, Theo Candinas ed Ursicin Derungs.

Per part haja el era menziunà litteratura surmirana u sutsilvana. Ma da s'approfundir en tschintg differents idioms saja fitg grev. Gia cun il sursilvan haja el stui sbatter damai ch'i saja dad interpretar finessas sensiblas dal linguatg.